

Miljøekspertenes innflytelse fra 1970-årene til i dag

Naturen kan ikke snakke, men det finnes eksperter som snakker på dens vegne. Forskere har studert hvordan miljøeksperter har kommunisert med beslutningstakere over tid, og hvilke gjennomslag de får.

En gruppe forskere ved Institutt for tverrfaglige kulturstudier ved NTNU har gjennomgått ulike historiske miljøkontroverser og stilt spørsmål ved forskernes rolle i disse sakene: Hvordan har de kommunisert med beslutningstakere? Og i hvilken grad er de blitt lyttet til?

– Vi ser at både typen kommunikasjon og det gjennomslaget ekspertene får har variert mye over tid og mellom ulike sektorer, sier professor Per Østby.

Han har ledet prosjektet «Voices of nature – representing nature in environmental policy negotiations», finansiert av programmet Miljø 2015.

Da Mjøsa fikk problemer

Forskerne har studert flere miljøhistoriske hendelser der vitenskapsfolk og eksperter har samhandlet med beslutningstakere.

Blant annet har de sett på hvordan forskere og myndigheter jobbet sammen da Mjøsa på 1970-tallet var alvorlig forurensset.

– Fiskerne klaget på at garnene ble slimete, og folk syntes det luktet vondt av vannet. Norsk institutt for vannforskning (NIVA) slo fast at problemet var algevekst på grunn av store fosforutslipp til innsjøen, sier Østby.

I denne perioden hadde NIVAs ledelse tett kontakt med Miljøverndepartementet. Forskerne mente at innsjøen burde få et system for rensing av kloakk. Slik ville innsjøen bli renere.

– Forskernes beskrivelser og anbefalinger ble relativt fort tatt til følge. Det ble bevilget en milliard kroner til å få Mjøsa ren igjen. Dette skjedde omtrent samtidig med at Statens forurensnings-tilsyn og Miljøverndepartementet ble opprettet, forteller Østby.

Tiltakene ved Mjøsa omfattet flere kloakkrensaneanlegg, anlegg for håndtering av husdyrgjødsel i jordbruket samt holdningsskapende arbeid. Mjøsa overvåkes i dag fortsatt av NIVA.

Tette relasjoner

Prosjektlederen mener at Mjøsa-saken er et eksempel på at tett kontakt mellom eksperter og politikere kan gi gode resultater. Virkemidlene kom raskt på plass. Men saken hadde også en annen side.

– Det ble antydning at forskning og politikk hadde en for tett relasjon. Noen av sektorinstituttene ble på denne tiden sett på som for tett koblet til sentraladministrasjonen, sier Østby. ▶

Per Østby har ledet et prosjekt som har studert samhandlingen mellom miljøforskere og beslutningstakere. Foto: Merete Røskaft

I dag kan Mjøsa brukes både til å fiske fra og bade i. Men dette er ikke selvsagt. Innsjøen har til tider hatt store forurensningsproblemer, og på 1970-tallet sørget tette bånd mellom forskere og myndighetene for en rask løsning på problemet. Foto: Bjørn Riise

1960- og deler av 1970-årene var «den objektive vitenskapens storhetstid», påpeker Østby. Sektorinstitutter som NIVA ble etablert for å føre beslutningstakere med relevant informasjon. Siden vitenskapssynet var at politikk og vitenskap var atskilte sfærer, kunne forskere og myndigheter ha nære relasjoner uten at forskning eller politikk ble sett på som «uren». Men utover i 1970-årene ble forskningsidealet mer sammensatt.

– Det kom flere aktører på banen, og beslutningstakere måtte forholde seg til ulike kunnskapsprodusenter i samme sak. Dette førte til nye relasjoner mellom aktørene, sier Østby.

Hvaltall ble brukt politisk

I de fleste historiske tilfellene forskerne undersøkte, ble kunnskap og ekspertise sett på som et hjelpemiddel for å utforme reguleringer og beslutninger. Noen ganger ble vitenskapelige resultater brukt til fordel for en ønsket politikk. Dette så forskerne da de studerte den norske hvalfangsthistorien.

I siste halvdel av 1980-tallet ble det etablert et større forskningsprogram på sjøpattedyr i Norge. Dette skjedde etter politiske og vitenskapelige kontroverser om den norske fangsten. Kontroversene påvirket de norske forskningsspørsmålene.

– Mandatet var å overvåke hvalstammene man drev fangst på. Store telleprosjekter ble igangsatt, sier Morten Haugdahl, som tok doktorgrad på temaet.

Selv om forskningen ble politisk initiert, har Haugdahl ikke funnet noen direkte politisk påvirkning på forskningsresultatene. Han har derimot sett at forskningsresultatene ble brukt politisk.

– Det finnes gjentatte eksempler på at norske myndigheter framstilte forskningsresultater som vitenskapelige anbefalinger for fangst, noe som selvsagt ikke lå implisitt i et bestandsestimat, sier Haugdahl.

Verdier gikk foran vitenskapelig interesse

Forskerne så også eksempler på at vitenskapsfolk ikke ble lyttet til. Prosjektdeltaker Dolores Jørgensen studerte diskusjonen om kunstige rev i Nordsjøen, der miljøbevegelsen skulle få en sterkere innflytelse enn vitenskapsfolk.

Kunstige rev, i form av utdaterte oljeplattformer, har gitt gode habitater fisk og virvelløse dyr i Mexico-gulven og tiltaket har fått bred støtte. Men da Esso i 1995 foreslo å starte et pilotprosjekt i Nordsjøen, møtte de protester fra miljøorganisasjonen Greenpeace. Den norske regjeringen valgte ikke å implementere prosjektet, til tross for vitenskapelig interesse, ifølge Jørgensen. Hun peker på at noen miljøkonflikter ikke kan bli løst gjennom mer vitenskapelig kunnskap fordi konfliktene handler om ulike verdier og prioriteringer.

Norsk forskning på hval handlet på slutten av 80-tallet i stor grad om å telle bestander. Forskningsresultatene ble flere ganger brukt som et politisk argument for hvalfangst. Foto: Ann Kristin Balto, Norsk Polarinstitutt

Sunn samhandling?

For å finne svar på sine spørsmål har forskerne anvendt teorier og metoder fra vitenskap- og teknologistudier, vitenskap- og teknologihistorie og miljøhistorie. De har gjort intervjuer og gjennomgått dokumenter, aviser, forskningsrapporter og offentlige utredninger. Østby mener prosjektet synliggjør et varierende forhold mellom vitenskapsfolk og beslutningstakere de siste tiårene, der grensene mellom sektorene til tider har vært uklare.

– Det er ikke nødvendigvis problematisk at vitenskapsfolk og beslutningstakere samhandler. Kanskje er det til og med sunt. Samhandling trenger ikke bety dårligere forskning eller politikk, men det er viktig at forholdet mellom de ulike aktørene er gjennomsluttig, avslutter Per Østby.

Fakta om prosjektet

Tittel: Voices of Nature – Representing nature in environmental policy negotiations

Prosjektperiode: 2008–2013

Institusjon: Institutt for tverrfaglige kulturstudier ved NTNU

Prosjektleder: Professor Per Østby,

e-post: per.ostby@ntnu.no

Om programmet

Norsk miljøforskning mot 2015

Miljø 2015 er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som skal gi kunnskap om sentrale miljøspørsmål og danne grunnlag for framtidig politikkutforming. Programmet skal sikre bred deltakelse i miljøforskningen og løper fram til 2016.

Mer informasjon finnes på:
www.forskningsradet.no/miljo2015